

NAŠA MISL

Leto II.

OMLADINSKI KULTURNO-POLITIČNI LIST

Štev. 6 (21).

Izhaja štirinajstdnevno

V Ljubljani, 17. decembra 1936

Celoletna naročnina znaša 18 Din

Ljubljana, 17. decembra 1936

Na tem mestu smo v zadnji številki »Naše misli« osvetlili taktiko marksistične skupine na našem vseučilišču. Povdarili smo, kako in zakaj se kljub svojemu internacionalizmu in kljub zanikanju vsake prirodne družabne svojstvenosti, predstavlja kot iskrena in navdušena zaščitnica najmanjših, če je treba namišljenih nacionalnih individualnosti. — Osnovno načelo njene politike ji velevali podpirati ali izmisliti si vse, kar lahko slabi in zruši vsakokratno stanje. Komunistem ve, da more služiti svojim končnim ciljem le z ustvarjanjem kaosa in s sejanjem trajnega nezadovoljstva.

Danes hočemo opozoriti na sestav skupine, ki med nami zastopa ideje ortodoksne marksizma.

Že bežnemu opazovalcu ne more uiti značilno dejstvo, da črpa ta utopični, znanstveno neutemeljeni nazor svoje pristaše iz ekstremnih, antipodnih plasti človeške družbe. Absurdno ali resnično je, da se pri nas in po svetu družita v marksizmu največja revščina in največje bogastvo. Zdrave in uravnotežene sredine, ki je na osnovi svojega zmernega življenja sposobna opredeliti se preudarno in zato pravilno, do danes ni mogel inficirati.

Malega človeka, ki se skozi vse življenje bje za svoje osnovne eksistenčne pogoje razumemo, če podleže primitivnim in privlačnim geslom marksizma. On se vsled neprestanih težav, skrbi in negotovosti oprime vsake bilke in navduši za vsak radikalizem, ki mu obeta zboljšanje položaja. Malo jih je med njimi, ki ravna iz prepričanja, zato pa je med njimi več žrtev brezvestne demagogije in več takih, ki so se v znak protesta nad krivicami odločili za skrajnost. Resničnost tega nam potrjuje spreobrnjenje takih ljudi, ki redno sledi zboljanju njihovih prilik.

Značilnejša in zanimivejša je druga polovica pristašev marksizma, tako zvanih »salonskih komunistov«. Kakor so pri prvi merodajni za njeno ravnanje: revščina, skrb in protest, so pri drugi odločilni ravno tem nasprotni momenti: bogastvo, brezbriznost in preobledenost. To ni nikak socializem niti socialni čut, to je višek degeneriranosti; to ni nikak romantika, pač pa je prenasiten sam zadnji šport, zadnja zabava in lov za zadnjo naslodo — to je poslednja avantura pred moralnim in morda tudi fizičnim samomorom!

Čudno in smešno se slišijo iz ust takih cinikov in njihovih vrstnic radikalne socialne besede. One zvenijo kot norčevanje iz mnogih bednih, ki sicer zmotno ali resnično verujejo v marksizem. One so nezdržljive in neskladne z ugodnostmi njihovega življenja in njihove politike zunanjosti. Če pa že nudi kateri ali katera teh brezskrbnežev svojim bednim »sodrugom« kako »praktično socialno koncesijo«, je ona obsežena edino v komedijantskem pačenju njih prejšnje parketne uglaženosti, zanemarjanju preje vedno gladkega lica, razmršenih ženskih lasih ali v mrkem pogledu.

To dejstvo je znak akutne krize marksizma. On boleha v jedru, zato se mu razumljivo izmika iz rok tudi samo dozdveni monopol na zasledovanje socialnih in gospodarskih potreb najširših ljudskih plasti. Tudi jačja, prepričevalnejša in prirodnejša ideja bi ne mogla živeti oslonjena na tako absurden sestav njenih nosilcev. Kot zakasneli nazor, ki se pri nas razlaga kljub bistvenemu evoluiranju drugod. V prvotnem ortodoksnem smislu — prevode nekaterih klasičkov marksizma smo komaj dobili — ni našel v našem narodu rodovitnih tal. Mnogo uspešnejše se uveljavlja danes nacionalizem v svoji polni socialni vsebini: sporazumno in zavestno doseženi harmoniji vseh socialnih in gospodarskih činiteljev.

Čitaocima i prijateljima!

»Narodna omladina«, osnovana 1933 u Zagrebu, ujedinjuje se današnjim danom kao studentski kulturno-politički časopis s ljubljanskom »Našom misli«. Time je završeno djelovanje »Narodne omladine« kao zasebnog omladinskog časopisa, koji se, evo, danas duhovno ujedinjuje sa svojom slovenačkom posestrimom. U Zagrebu ostaje biblioteka »Narodne omladine« koja će povremeno izdavati publikacije o aktualnim pitanjima tretiranima s gledišta napredne jugoslovenske nacionalne omladine. Smatramo da je ta i takova raspodjela rada najbolja i da potpuno odgovara današnjoj situaciji u kojoj se nalazi nezavisna jugoslovenska omladina. Duhovna veza s ljubljanskim drugovima nije od danas. Njihovom je duhovnom pomoći pokrenuta i »Narodna omladina« i oni ulaze u red njenih osnivača kao što su i zagrebački drugovi usko vezani uz »Našu misel«. I »Narodna omladina« i »Naša misel« čedo su jedne iste ideje i jedno su duhovno tijelo. Ujedinjenje ovih dvaju listova znači samo zbliženje jednog dijela, jedne grupe, nezavisne jugoslovenske omladine kojim se nastavlja djelo naših starijih naprednih generacija. To je kontinuitet jednog duhovnog rada koji ovim pokazuje da nije prekinut. »Narodna omladina« i »Naša misel« vršile su svaka svoju zadaću u svome djelokrugu, a danas ujedinjene ujedinjuju i svoje djelokruge i »Naša misel« postaje jedini jugoslovenski nacionalni i napredni omladinski kulturno-politički list u zapadnim krajevima Otadžbine. Time i njena zadaća postaje šira, značajnija, a i teža i stoga molimo sve one naše prijatelje koji su »Narodnoj omladini« kao časopisu ukazivali svoju pažnju i ljubav, da isto to ukažu i »Našoj misli« u kojoj i nadalje žive ojačani duh i misao »Narodne omladine«, studentskog kulturno-političkog lista.

Za »Narodnu omladinu«,
odgovorni urednik:

Veljko D. Kuprešanin, st. fil.
Zagreb

Ko obveščamo naše prijatelje o tej naši odločitvi, smo uverjeni, da bodo pozdravili to koncentracijo konstruktivnih omladinskih moči. Upamo, da je ta dogovor začetek ustvarjanja omladinskega pokreta, ki bo v naše javno življenje prinesel več idealizma in dobre volje. Pred dvema letoma, na današnji dan, na Oplencu se je jugoslovenska nacionalna omladina zaobljubila, da bo, v duhu ideala Velikega Kralja delovala v slogi in prijateljstvu. V vsej skromnosti mislimo, da je tudi ta naš tovariški dogovor plod oplenskega duha.

Uredništvo »Naše misli«

Jugoslovenski imperializam

IMPERIALIZAM KAO ŽIVOTODAVNA SILA. — IMPERIALISTIČKA OSNOVA JUGOSLOVENSKE ISTORIJE. — GARŠANINOVO »NAČERTANJE« I »INTEGRALNO JUGOSLOVENSTVO«. — SLOVENSKA VITALNOST. — JUGOSLOVENSKI IMPERIALISTIČKI DUH

Narod koji nije imperialistički nastojen, osuđen je na smrt. Tu ne pomažu nikakve lepe reči i nikakvo prevrtanje očiju, to je neoboriva činjenica. Narod koji želi da njegove granice do sudnjega dana ostanu nepromenjene, onakve kao što su danas, ušao je u svoje staračko doba, krivulja njegova života se spušta. Takav narod nema budućnosti, on živi jedino još usled fundamentalnog zakona o inerciji. Danas takav primer imamo u Francuskoj.

Jugoslavija je mlada država i još uveliko pati od dečjih bolesti koje prate svaku državu u prvim godinama previranja i taloženja. Ali, nema tog drugog naroda na svetu koji je postigao takve uspehe kao što smo mi a za toliko kratko vreme. Pre sto godina, nas uopšte još nije bilo na istorijskoj pozornici. Na jednoj strani bespravna raja, stoka a ne ljudi, na drugoj isto to, samo malo drukčije. U roku od sto godina, mi smo postali prva sila u jednom od najvažnijih delova Evrope i na putu smo da postanemo presudni činilac u Podunavlju, otvaraju se i perspektive ka srednjoj Evropi i dalje. Nisu to nikakve fantazije, uzmite ma koje strane novine iz 1920 i 1936, videćete ogromnu razliku u pisanju o nama. Tada, bili smo neka bantu-crnačka država pod (ugušujućim) okriljem Francuske, koja je za nas svuda autoritativno odlučivala, a danas kao da se ljudi prisećaju da smo zemlja veličine Engleske, da imamo preko 14.000.000 stanovnika, da nas svake godine ima za četvrt milijuna više, nemački emigranti-Židovi bacili su oko na nas da tu osnuju svoju glavnu banku (druga je stvar da li nas ta banka oduševljuje: ali, značajno je da su ovi dobri trgovci izabrali baš ovu »opasnu balkansku zemlju« za utočište svojih ušteda).

Za sto godina, mi smo ni iz čega stvorili veliku i jaku državu. Bez pomoći, da, bez pomoći. Karađorđu nije pomogao niko. Podigao je svoje seljake, oboružao ih toljagama, motikama i prastarim puškama i pošao na Osmansko Carstvo. Znamo li mi danas još šta to znači? Ne, mi to ne znamo i dobro je što ne znamo: dobro jer to znači da narod jugoslovenski udara goloruk i na lava ako zatreba. Voleli bismo, takođe, da nam sada niko ne priča o »velikim saveznicima« u svetskom ratu. Živi kosturi su doputovali preko Albanije na more: tražili su, kao prvu pomoć, nove puške. I, nikada nećemo zaboraviti da je naš veliki Kralj izrekao reči: »Napred, na svoju ličnu odgovornost!«

Živi u tom našem jugoslovenskom narodu divlja i neukrotiva žudnja za veličinom, moći i slavom. Srbija još nije bila stala čestito ni na vlastite noge a Garašanin već pravi »načertanije« kako da se stvori veliko jugoslovensko carstvo. To je fenomen koji je besprimeran u istoriji čovečanstva. »Integralno jugoslovenstvo«! Ima li ijednog pravog našeg čoveka koji, duboko negde u svojoj duši, ne čezne za velikim carstvom od Soče do Crnoga Mora? To su snovi? Garašaninovo »načertanije« nisu bili ni snovi a koliko ga je stvarnost prevazišla! Naš zapadni sused gradi na granici tvrđavu za tvrđavom, svaki kamen hoće da pretvori u utvrđenje. Gde su naša protiv-utvrđenja? Nema ih i neće ih biti jer nisu potrebna, mi to svi duboko osećamo. Naša volja i naš duh, to su utvrđenja koja su bila jača od svih

topova i koja će na veke vekova ostati jača od svih topova.

Govori se — i »Naša misel« je često ukazivala na to — da naš narodno-odbrambeni rad nije organizovan onako kao što treba, da se ne vodi dovoljno efikasno, da se država premalo brine za to i tako dalje. Sve je to donekle tačno, ali tvrdi je orah voćka čudnovata a Sloven je orah najtvrđi. Lužički Srbi već stotinama godina žive usred germanskog mora a sačuvali su do dana današnjega i svoj jezik, i svoje običaje, i svoju nošnju, celu svoju kulturu — ostali su narod sa svim njegovim atributima. A ne dobijaju nikakve pomoći ni od koga na svetu, niko se za njih zapravo ne brine, potpuno su prepušteni sami sebi. A mi u Jugoslaviji imamo »kočevljski otok«: nećemo ni da govorimo o golemom staranju Austrougarske za taj kraj, potsećamo samo na ogromnu, sistematsku i grozničavu današnju propagandu iz rajha, na sav taj velik i težak rad da se po svaku cenu održi nemačko obeležje tog mesta. A svi mi znamo da je sve to uzaludno i da neće proći mnogo vremena pa da »otoka« nestane. Isto to važi i za Nemce u Vojvodini. Tamo, u Novom Sadu, izdaje nemačka omladina list koji na zaglavlju nosi natpis: »Deutsche, hütet Jugoslawien!« Daleko smo od toga da time hoćemo da kažemo kako su oni već Jugosloveni. Ali, mi rastemo, mi postajemo snažni i veliki. Jugoslovenskom duhu, tom balkanskom, sirovom duhu, ništa se neće moći suprotstaviti kao što se nikada i nije moglo suprotstaviti. Mi smo mladi i ne moramo škrtariti vremenom: mi ne moramo da pazimo i na desetine godina dok stari evropski narodi imaju da paze na svaki sat. Naša se zvezda uzdiže, njilova zapada.

Jugoslovenski narod je narod imperijalistički. On takav i mora da bude ako hoće da živi. A mi hoćemo da živimo, još tek kako hoćemo da živimo.

Drznost ali nesramnost?

Predstavljajte si: nekdo vam da klofuto; drugi dan pa se zgalsi pri vas in vas prosi naklonjenosti, podpore, ali kaj sličnoga. Kaj si boste mislili o tem človeku? Drugoga ne, kot da je ali drzen, ali nesrameń, ali pa v njegovi glavi ni vse v redu.

Ob priliki odkritja spomenika Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju v avli na univerzi je J. N. A. D. Jadran organiziral lepo komemorativno proslavo. Povabil je k sodelovanju vsa akademska kulturna in strokovna društva. Razen A. K. Njive, Mladega Triglava in Zveze strokovnih klubov tehnične fakultete so se odzvala vsa. Omenjena tri društva so svoje sodelovanje odklonila s puhlim izgovorom, da pri takih svečanostih načelno ne sodelujejo.

Koncem januarja 1937 namerava Zveza strokovnih klubov tehnične fakultete, v katere odhodu sede še vedno isti ljudje, ki so v njem sedeli meseca maja, prirediti reprezentančni ples. Za pokroviteljstvo so prosili Nj. Vel. kralja Petra II. V ta namen se tudi že izdeluje udarostna spomenica, ki mu bo poslana.

Nemogoče nam je iti mirno preko obeh dejstev. Ne moremo si zamisliti, da je mogoče nekomu, oziroma nekaterim biti tako podel, biti brez trohice časti in ponosa ter po ravnanju, ki ga je obsodila vsa javnost, iti tako daleč, kot so li naši »tehnikci«. Ne moremo si predstavljati, da more biti nekdo, ki s svojim postopanjem na tako nizkoten način odreče priznanje za zasluge nekemu, ki je v svoje delo vložil vse svoje sile in zanj žrtvoval vse svoje življenje, poleg tega še tako drzen, da si upa zaprositi Njegovega sina, da prevzame pokroviteljstvo nad neko zabavno prireditvijo.

Poznamo sicer »naše tehnikci«: izkazali so se v nešteti »akcijah« na univerzi, ki nosi ime tistega, katerega delo in zasluge so na tako nizkoten način bričkali. Kljub temu nismo od njih pričakovali tega, kar so sedaj storili. Obavdha, ki jo bo nad njimi izrekla javnost, gotovo ne bo prijetna.

17. december 1936

Stevilo ni nikdar odločevalo v zgodovini človečanstva, temveč je odločevala moč Vodje, moč Njegovega duha in moč njegove misli. Misel kralja Aleksandra, katerega dan danes praznujemo, je prepojila s svojo močjo in veličino vso zgradbo naše države in zaman se danes trudijo pigmeji, da uničijo Njegovo delo. Zaman se trudijo tudi zaradi tega, ker prihajamo mi, ki smo vse svoje življenje izgradili na temelju zvestobe našemu mrtvemu Vodji. Ta zvestoba zahteva od nas slovo v delu. Kolikor bomo mogli, se bomo odzvali tej svoji dolžnosti in delali na tem, da bo vso našo generacijo prevlel en duh in ena volja, duh kralja Aleksandra in volja za zmago.

Dve leti je minulo od pohoda nacionalne omladine na Oplenac. Šele danes, ko je preteklo že toliko časa od onega zgodovinskega dne, ko je armada mladih, idealnih ljudi šla na Njegov grob ter iskala in našla potrditev in utrditev svoje globoke jugoslovenske zvesti, moremo presoditi, kako globoko sled je zapustila tiha minuta na Njegovem grobu v srcih več tisoč mladih ljudi. Kot spoznanje je prišlo v tisti tihi minuti v oplenški kripti v nas, da bomo boljše bodočnost svoje domovine izgradili le po poti, ki jo je hodil On, da bomo uspeli le tedaj, ako ne bomo odstopili niti od ene točke Njegovega programa. In to spoznanje nosimo sedaj v svojih srcih, postalo nam je evangelij, ki po njem usmerjamo svoj slednji korak. Služiti izgraditvi Njegovega nedokončanega dela, je sedaj naš cilj. In naše konkretno delo? Združevanje in zbiranje vseh konstruktivnih nacionalnih sil naše mlade generacije.

Danes, ko se zdi, da Njegovim načrtom izpodjedajo temelje, je dvakrat potrebno, da združimo vse sile in da povemo na glas vsem onim, ki ne verujejo v Njegovo delo:

»Jugoslavija bo obstojala po Njegovih smernicah, ali pa — je ne bo!«

KONJUNKTURISTIČNA OMLADINA

I.

»DANAŠNJI OMLADINAC MENJA UBEĐENJA KAO KOŠULJE«. — NEKADANJI »NACIONALIZAM« I DANAŠNJI »KLERIKALIZAM« LJUBLJANSKOG UNIVERZITETA. — OTKUDA DUVA VETAR, TO JE PITANJE

Ako posmatramo istoriju studentskih »borbi« na Ljubljanskem univerzitetu poslednjih godina, moramo se iznenaditi pred poraznom činjenicom da ništa nije toliko nestabilno kao načela akademskih građana. I nehotice nam izlazi pred oči naša predratna omladina koja je smatrala da za svoja ubeđenja treba i ginuti ako zatreba. Danas ovakvi nazori izgledaju smešni, ni manje ni više. Današnji nadobudni omladinac menja svoja »ubeđenja« kao košulje: zavisi od toga ko je na vlasti. Izuzev male skupine postojanih i nepokolebivih u svima trima glavnim grupacijama, ogromna većina studenata je opredeljena u pravcu najveće koristi. Istorijski nam to krasno pokazuje i dokazuje.

Prvih godina Univerziteta, kada su zemljom upravljale neke ma i samo nazovijugoslavenske vlade, nacionalisti su imali glavnu reč na osnovu ogromne većine glasača kojom su »raspolagali«. O »Jaku« i da ne govorimo: uprkos »diktature«, tu je, bratski i složno, bio upisan ceo Univerzitet, od prvog do poslednjeg čoveka: i komunisti, i slovenački šovinisti, i nacionalisti, svi su hteli da upoznaju lepu domovinu — pomoću četvrtine na željeznicama. Danas, pak, slika izgleda drukčije: na prvom mestu su klerikalci, oni su u većini. Doduše, odmah da dodamo, ta većina je više nego problematična. Na nedavnim izborima za Akademsku akciju za upotpunjavanje Univerziteta, na primer, oni su dobili 419 glasova. Ali, Ali treba imati u vidu da je tu ubrojano već i dvesto (200) frataru i opatica koji idu na biraliste kao pravo biblijsko stado, slepo i poslušno. Njih nimalo ne zanima o čemu se, zapravo, radi, oni samo skrušeno vrše svoju »hrišćansku dužnost«. Već sam pogled na te črne prikaze u auli kakvog univerziteta deluje anahronistički. Ali, to više uzgred. Činjenica je da klerikalci, ma i pomoću ovih — danas imaju većinu iako su, ne još davno, bili poslednji.

Naravoučenije je prosto: studentska masa se pri svom opredeljivanju upravlja prema tome otkuda vetar duva. Znam, sada će doći veliki grak: »Iako je bilo našim prethodnicima, oni su mogli biti dosledni u svojim ubeđenjima jer se nisu morali brinuti za to, hoće li dobiti nameštenje ili neće« (vrlo tačno: još pre nego što su dorasli za tu

brigu, obesio ih austrijski krvnik). Daj: »danas se sva mesta u studentskim menzama, domovina i sličnim ustanovama dodeljuju po jedinom kriteriju da li je reflektant istih načela kao i vlasnik ustanove.« I to će, dodajemo mi, tako ostati dogod student svoje ubeđenje za pedeset dinara mesečno. To će tako ostati dogod studenti i sami postupaju tako čim im se pruži prilika da upravljaju kakvom ustanovom.

Ne smemo se nimalo čuditi što je ime »student« skoro potpuno izgubilo dobar zvuk. To je gomila bez ikakve fizionomije, gomila koja se nikako ne razlikuje od one druge koja se ne zove »univerzitetska«. Izlišne su strepnje od posledica koje će nastati kad će svi »komunisti« i »boljševici« sa univerziteta stupiti u javan život. Već smo često ukazivali na nezrelost i patološku pozadinu stava ovih nesrećnika prema životu. Ali, i bez obzira na to, sveopšte je poznato i već je postalo krilatice da bivši komunisti daju najbolje policijske činovnike a, drugo, krasni su mi to »proletari« koji imaju svoje kuće, zemlje, vinograde — kao što je, naprimer, slučaj sa većinom komunista-Srbohrvata na Ljubljanskem univerzitetu. To su većinom deca imućnih roditelja koji su čitali previše novina sa pozivima »naprednoj omladini čelog sveta«. A, vraga, koji brucos ne bi rado bio »napredan« i »modernih nazora«? Tu bi, uzgred rečeno, pomoglo jedino klečanje na kukuruza u mračnoj sobi.

Zaključujemo: današnji su akademski građani, sa iščekavajućim izuzecima, obični konjunkturisti. Ono što je nekada pokretalo omladinu, idealizam i pregalaštvo, danas spada u muzej. Danas caruje račun i interes. Nije to ni toliko žalosno koliko je opasno. Kako da ozdravimo od korupcije kada su i »mlađi, na kojima svet ostaje« korumpirani? Kako uvesti poštenje u naš javan život kada poštenja nema u omladini? Kako da podemo napred kada se obnavljanje društvenog organizma vrši iskvarenom krvlju? Ima li leka?

Mladina, čitaj svoj list
»NAŠA MISEL«!

Idejni polet?

V zadnjem času smo imeli priliku spoznati, da je sicer drugim strujama lastna neuravnoteženost obvladala nekatere tudi u nacionalni. Vprav trditev, da predstavljajo oni »ideološki polet, ki ga drugi niso sposobni dohitevat« nam spričo resnične idejne plehkosti njihovih skupnih elaboratov, to potrjuje. Sicer ni nužno, da dobi vedno sila notranjega hotenja svoj odgovarajući zunanji izraz, vendar moramo ugotoviti, da v konkretnem slučaju to ne velja: mi ne vidimo »poleta« niti u praksi niti u teoriji. Stvar bi ne bila tako teška in ne imela slabih posledice, če nebi vprav ti neuravnoteženci — slepo zaverovani vase — ne proglašali nazorov in stremljenj vseh ostalih jugoslovenskih nacionalnih skupin za reakcionarnost. V svoji nestrpnosti pa gredo celo tako daleč, da si laste monopol tudi na ona načela, ki so jih daleč pred njimi spoznali za pravilna tudi drugi in jih zato vključili tudi v svoj program. Tega oni nočejo priznati samo zato, da pribore izključno sebi legitimaciju njihovih nosilcev odnosno, da drugim lahko očitajo »reakcionarstvo«. Eden najčešće uporabljanih očitkov je vzdevek »liberalni demokrat«.

Naš čas je gotovo na meji dveh dob. Vanj so vržena mnoga nova etična, kulturna, socialna in gospodarska načela. Nekatera so si v borbi s starim redom že priborila popolno ali samo delno veljavo, mnoga so pa že ali še bodo podlegla prejšnjim vrednotam. Razumljivo je zato, da bo zgodovina označila naš čas kot čas iskanja, eksperimentiranja in delnega presnavljanja. Nam se bi dalo, da bi v miru z gotovostjo trajnejše vrednosti podirali vse staro in gradili na osnovi že dognanih novih načel popolnoma vse znova. Bolj kot kdaj je na takih križiščih umestna treznost in preudarnost.

Liberalna demokracija je gotovo eden naukov, ki ga je izživetega zavrgel naš čas. Načelo individualne absolutne slobode, ki se je stopnjevala do anarhije je padlo tako v duhovnem, kakor v materialnem življenju. Značaj, delokrog in kompetenca mnogih ustanov stavega rda se izpreminjajo. V ospredje je stopil zlasti interes nacionalnega kolektiva, ki je obenem vrhovni kriterij za določanje hierarhične lestvice njemu podrejenih interesov: stanu, družine in poedinca.

S tem v zvezi je »Naša misel« zavzela jasno in preudarno stališče do mnogih socialnih, gospodarskih in kulturnih vprašanj. Če bi nekateri sledili našem zgledu, bi bili mnogo koristnejši in če bi iz »Naše misli« črpali svoje nazore, gotovo tudi višje v idejnim poletu.

Razgibanost srednješolcev

Življenje jugoslovenskih nacionalnih srednješolcev v zadnjem času spominja na razgibanost, kakršna je vladala med njimi, ko so imeli še svoje stare organizacije. Gotovo je to razveseljav pojava, ki obeta, da bo dotok zdrave in pravilno usmerjene mladine na naše vseučilišče vedno močnejši.

Glavno zaslugo na tem dejstvu ima gotovo nacionalni mladinski tisk, ki je v zadnjem času nadomestil pomanjkanje organizirane povezanosti. Na osnovi svojih predpisov ustanavljajo srednješolci svoja nova društva, v katerih razvijajo nacionalisti najlepšo aktivnost. V tem oziru prednjačijo zlasti »Prosveta« v Novem mestu, »Jugoslovane« v Kranju in »Sloga« v Celju.

Poseben idealizem in inicijativnost dokazujejo »Slogaši«, ki so sklenili izdajati za lokalne potrebe list »Borbo«. Prva številka, ki je izšla pred dnevi, nosi sicer pečat skromnih sredstev, zato pa večjega idealizma in borbenosti. Po svoji obliki (revija, špirografirana, ovitek tiskan, letnik in številka napisano z roko) in vsebini (idejni in leposlojni članki in pesmi) nas prav tako spominja na dobo, ko je novomeška »Prosveta« izdajala svojo »Zoro«.

»Naša misel« želi, da bi se nacionalno srednješolsko gibanje razširilo na vse srednješolske zavode ter tako prispevalo k pravilni rasti mladega človeka.

Z NAŠIH UNIVERZ

DELO AKADEMSKE AKCIJE ZA IZPOPOLNITEV UNIVERZE V BODOČEM LETU

O običnem zboru in volitvah Akademске akcije smo že poročali v prejšnji številki. Danes popolnoma na kratko predložimo delo, ki naj bi ga Akademска akcija v bodočem letu izvršila:

Univerzitetna biblioteka. Paziti bo treba, da pri gradnji naše biblioteke ne bodo nastale kakšne ovire. Do sedaj je bila odobrena samo licitacija podjetnika Matka Curka, ki bo stavbo v pičlem letu spravil pod streho. Vse ostale licitacije pa baje v Beogradu niso bile odobrene. Glavno delo glede teh licitacij je v tem, da se mora tehnični oddelk hanske uprave pogoditi s podjetniki.

Nabava knjig za biblioteko. Najprej bo treba poskrbeti za to, da bo postala državna licejska knjižnica univerzitetna. Na ta način bi šele bili deležni materialne pomoči s strani industrijev in ostalih gospodarskih krogov za nabavo novih knjig. Gospod ravnatelj licejske knjižnice dr. Šlebinger bo izdelal proračune za nabavo novih knjig. Isto bodo napravili tudi dekanati na naši univerzi. Banovina naj vstavi v letošnji banovinski proračun znesek Din 60.000, da se pokrije dolg licejke. Poskrbeti bo treba, da univerza takoj prevzame njej poklonjene knjige, ki so bile razstavljene na razstavi češkoslovaške knjige.

Anatomska predavalnica. Po nekih informacijah je zasiguran kredit 180 tisoč dinarjev v letošnji državni proračun. To postavko bo treba braniti v finančnem odboru Narodne skupščine in poskrbeti, da ministrstvo prosvete in senat ne bosta tej postavki nasprotovala.

Hidrotehnični laboratorij. Že lansko leto je po izjavi bivšega predsednika g. Verbiča Akademска akcija hotela spraviti potrebni znesek v proračun. To se ni zgodilo radi tega, ker je baje Beograd zahteval zase hidrotehnični laboratorij in v Ljubljani naj bi bila le njegova podružnica. V proračun bi bilo vnesti v ta namen tri milijone dinarjev. Gospod rektor pravi, da je prosvetno ministrstvo že obljubilo vnesti to postavko v proračun.

Kemični institut. Lansko leto je gosp. rektor izjavil bivšemu predsedniku Akademске akcije, da v tej zadevi ne rabi pomoči akademikov. G. rektor noče naenkrat nakopiti v Beogradu vse pro-

bleme naše univerze za izpopolnitev. Tako naj bi nam država gradila najprej le kemično predavalnico, akademiki pa so proti temu. Država plačuje sedaj Din 90.000 najemnine naši banovinski hranilnici za kleti, v katerih se nahaja naš provizorični kemični institut. Kot rečeno, naj bi po mnenju g. rektorja zgradila država le predavalnico v širšem smislu, ki bi stala ob rimskem zidu. Predavalnica bi v glavnem obstojala iz dveh laboratorijev s potrebnimi pritliklinami. Država naj bi se v ta namen zadolžila in za odplačilo dolga bi porabila onih 96.000 Din, ki jih sedaj plačuje kot najemnino. Celotni institut bi stal državo približno 3 milijone dinarjev.

Rudarski institut. Dejstvo je, da je socialno ministrstvo odpovedalo rudarskemu institutu prostore v paviljonu nasproti tehnike, kjer je ta sedaj deloval. Socialno ministrstvo potrebuje ta paviljon za dečji dom. Tako je nastopil sedaj ugoden moment, da postavimo zahtevo za svojo rudarsko stavbo. Stroški bi znašali zopet ca. Din 3.000.000. — Posebno poglavje v izpopolnitvi naše univerze so in bodo tvorili načrti. Izdelani so načrti za hidrotehnični institut, idejno pa celotni kemični institut, podrobno le za predavalnico. Za rudarski institut ni nobenih načrtov. Že večkrat so upravičene zahteve za izpopolnitev univerze propadle po naši krivdi, ker pač nismo imeli pripravljenih načrtov. — Kar se tiče naših akademskih ustanov, bo treba v tekočem letu zadevo vendar enkrat urediti.

Akademска menza. Univerza je zaprosila prosvetno ministrstvo za 250 tisoč dinarjev, ki bi jih porabila za ta namen. Dobili so tudi že garanta, ali, ker med akademiki ne vlada enotnost v tem vprašanju (nekatere menze že obstojajo), bodo pač s tem vprašanjem nastale še večje težave.

Centralno univerzitetno poslopje. Obstojata dve mnenji, kje naj bi se razvijala naša bodoča akademска četrt. Po mnenju g. Plečnika naj bi se univerza zgradila pod Cekinovim gradom. Svet za to univerzo skrbno čuva mestna občina. V zadnjem času pa cena tega sveta zelo raste in ga hočejo že parcelirati. Ponovno bi bilo treba, da bi komisija z g. rektorjem na čelu odločila, ali je ta prostor primeren za našo bodočo univerzo ali ne. Drugo mnenje zastopa naš rektorat, večina univerzitetnega senata in akademikov, da naj bi se naša univerza razvijala od Kongresnega trga v smeri Glasbene Matice, Banke Slavije

do Križank. Tozadevne načrte bi bilo treba čimprej izdelati, ker je vsaka zahteva brez načrtov nemogoča.

n.

PRITOŽBA

Gospodje Žalik Martin, Klemenčič Tone, Pavličič Joško ter gospodični Furlan Jelka ter Muser Mimi so se pritožili na univerzitetni senat radi običnega zbora D. S. J. F., ki se je vršil dne 14. novembra t. l. Pritoževalci zahtevajo nov obični zbor. To svojo zahtevo utemeljujejo zlasti s tem, da je bivši predsednik društva vodil obični zbor nedemokratsko in pristransko ter kršil društvena pravila. Tudi bivši odbor društva nosi enake grehe. Pritoževalci pravijo v svoji pritožbi, da je bilo vpisovanje članov v društvo izvršeno proti pravilom in da je bila proti pravilom razveljavljena lista »slovenske fronte«. Obtožnici podoben dopis je poslal g. Žalik v imenu slovenske fronte tudi vsem strokovnim društvom z željo, da naj protestirajo na rektoratu proti bivšemu predsedniku in bivšemu odboru. V kolikor smo poučeni, vsebuje ta dopis vse polno laži, potvarjanj dejstev in hujškanja. O tem mogoče prihodnjič več. — Univerzitetni senat bo razsodil, ali je pritožba utemeljena ali ne. To se pravi: univerzitetni senat bo odobril postopanje bivšega odbora in bivšega predsednika D. S. J. F. ali pa bo ugodil zahtevi pritoževalcev, namreč, da se skliče nov obični zbor.

—n

SODBA

Gg. Klemenčič Tone, Krivic Vladimir in Pavlič Marjan so bili od častnega razsodišča D. S. J. F. trajno izključeni iz društva. Sodišče utemeljuje sodo z znanim obnašanjem na zadnjem običnem zboru juristov, ki je škodovalo ugledu društva, z izzivanjem neredov, z grožnjami bivšemu predsedniku itd.

—n

OBČNI ZBOR F. S. NA JURIDIČNI FAKULTETI

V nedeljo 29. novembra se je vršil obični zbor podružnice F. S. na juridični fakulteti. Običnemu zboru je prisostvovalo približno 70 akademikov-juristov. Dosedanji predsednik g. Merhar je točno ob napovedani uri otvoril obični zbor, ugotovil sklepčnost ter prešel na dnevni red. Tu so se pojavile prve težave. Obični zbor ni hotel potekati na tak familiaren način, kakor so si predstavljali predsednik, njegovi pristaši, katoliški akademiki in delegat akademске oblasti, g. Lipovec.

Prisotni člani so bili tako nesramni, ker so pač zahtevali, da poda odbor račun o svojem delovanju. Na različna vprašanja ni hotel predsednik g. Merhar odgovarjati. Delegat oblasti, g. Lipovec pa je izjavil, da se vse preveč »gobežda« in, ker se dotični, na katere je cikal, niso čutili dovolj počašeni, je zaključil obični zbor. Katoliški akademiki so ogorčeni odšli in jim kar v glavo ni šlo, da se niti na gospodov dan ne more vršiti tak obični zbor. Saj bi vendar lahko likvidirali kar po domače med seboj različna vprašanja, kakor: zakaj so delegati v Skoplju porabili dinarjev 1.300.—, dasi bi bili stroški lahko mnogo manjši, kdo bo novi predsednik itd. Pa so se našli nadležneži in so hoteli vedeti kako in kaj.

Resno besedo ob koncu. Odbor podružnice naj končno uvidi, da mora podajati račun o svojem delu vsem ferialcem-juristom in zato naj skliče v redu nov obični zbor. V pravilnem roku naj objavi članstvo, kdo ima volilno pravico. Obični zbor ima pravico odločiti o usodi podružnice, kak komisar oblasti pa je vse preveč praktična rešitev za sedanji odbor, da bi mogla večino juristov zadovoljiti.

Mi smo v »Naši misli« že omenjali, da je odbor podružnice F. S. na juridični fakulteti skrivnostno društvo, ki se izogiblje javnemu obračunu. Lansko leto je odbor sklical obični zbor na dan 1. decembra ob deveti uri, letos pa je hotel imeti obični zbor 31. oktobra ob 14. uri, t. j. na dan pred Vsemi sveti, ko na univerzi ni predavanj in mnogo akademikov ni v Ljubljani.

—ko

NOVINSKI TEČAJ JNAD JADRANA

Poleg rednih predavanj in debatnih večerov, ki jih prireja kulturno-znanstvena sekcija, se vrši v »Jadrano« za novince vsako leto poseben tečaj, katerega namen je, seznaniti jih z društvenim programom in z oboji nacionalne akademске mladine do vseh važnejših vprašanj. Ti »novinski tečaji« so pomembni vzgojni činitelji, saj nudijo mlademu visokošolcu, ki se je priključil nacionalni struji, ponovno priložnost, da se prepriča o pravilnosti svojega koraka.

Letošnji tečaj, ki se je pričel 14. t. m., vsebuje naslednja predavanja:

1. g. Andrej Uršič: Prvine Jadranskega programa;
2. g. prof. I. Kolar: Naša nacionalno-politična orientacija;

KULTURA

Dr. Stojan Bajič:

DELOVNO PRAVO

Simpatije, katerih je bil dr. Bajič deležen ob nastopu docenture na univerzi Kralja Aleksandra I. v Ljubljani, so našle v njegovem najnovejšem delu o delovnem pravu popolno opravičilo. Pričakujemo, da bo ta knjiga prepričala vse kroge, znanstvenike in praktike, da je z nastopom g. dr. Bajiča veliko pridobil znanstveni pomen slovenske univerze in da je bil topel sprejem s strani akademске mladine dostojna nagrada za njegov trud.

Nacionalna akademска mladina je zlasti vesela uspeha, katerega je deležen njen starejši tovariš. Z veseljem smo ga sprejeli in poslušali njegova izvajanja. Pričujoča knjiga nam bo dokaz, da je delovno pravo prenehalo biti navidezna, še bolj pa stvarna domena gotovega socialno-političnega naziranja, ki je večkrat, zlasti v akademskih vrstah tako zelo naduto.

Delo vsebuje samo temeljne nauke delovnega prava, dočim bo napovedani posební del obravnaval podrobnejša vprašanja tega pravnega področja.

Prvi del obravnava pojem delovnega prava, ki ureja »dejanje in nehanje velikega dela naroda, predvsem njegovo ustvarjajoče delo, ki ga vrši s svojo telesno in duševno silo v medsebojnem »sodelovanju«. Zato je »delovno pravo tista skupina pravnih pravil, ki urejajo službeno razmerje kot pogodbeno, pretežno časovno in generično določeno, odvisno

vršenje dela (službovanje) za drugega, obenem z vsemi iz tega temelja izhajajočimi razmerji«. »Iz delovnega prava pa je izločeno službovanje, ki se vrši na podlagi javnopravne postavitve, to je vse pravo, ki se peča z vršenjem službe kot javnopravni organ.« Delovno pravo je nauk o pozitivnem pravnem redu ter ni istoveten s tako zvano tovarniško zakonodajo, socialno zakonodajo ali socialno politiko.

Drugi del je posvečen virom delovnega prava: ustavi, mednarodnim pogodbam in zakonom. Viri delovnega prava so tudi uredbe upravnih oblastev, samoupravne uredbe, statuti in običaji.

Tretji del obravnava subjekte delovnega prava. Važne so definicije, ki se ozirajo v prvi vrsti na našo pozitivno zakonodajo.

Službojemnik je »tista fizična oseba, ki se s pogodbo zaveže vršiti drugemu pretežno časovno, generično določeno in odvisno delo«. Pisec je zavrgel poklicni značaj zaposlitve, ki ni bistven znak za odvisno delo.

Službodavec je »tista fizična ali pravna oseba, ki zaposluje koga za pogodbeno osnovano, pretežno časovno in generično določeno delo. Pravna situacija službodavca se osnuje na posameznem službenem razmerju«. Važno je razlikovanje med službodavcem in podjetnikom: »ta dva pojma nista istovetna«. »Uporaba izraza podjetnik v pomenu službodavca gre v naši zakonodaji na rovaš netočnega izražanja.«

»Obratna posadka označuje vse službojemnike, ki so zaposleni v enem obra-

tu kot tehnični edinici. Po sedanjem pravnem stanju obratna posadka še ni pravni subjekt, a se mu približuje.«

Pisec precizno definira obrat »je tehnična, proizvajalna edinica, ki združuje stvarne proizvajalne činitelje, človeške delovne sile in nematerijalne metode v dosego neposrednega tehničnega namena«. Podjetje pa je »združitev materialnih, osebnih in nematerijalnih sredstev v dosego posrednega gospodarskega ali drugega družabnega namena«. Vsako podjetje mora obsegati vsaj en obrat.

Delo obravnava tudi važne zakonite določbe o obratnih zaupnikih, krajevnih delavskih odborih. Zapopadene so tudi izvenobratne ustanove: sindikati, stanovska zastopstva in rudarske zadruge.

Četrti del je posvečen ureditvi delovnega prava: posredovanje dela, službena pogodba, delo, obratni sporazum, poslovni red. Končno je obravnavana tudi ureditev delovnega prava: kolektivna pogodba in vse njene pravne posledice. Izvajanja o službenem razmerju bodo gotovo koristila praktikom, zlasti v socialnem zavarovanju.

Peti del razpravlja o javnem delovnem pravu. Delitev na javno in zasebno pravo je nastala zgodovinsko in ni niti pravno, niti logično nujna. Pri vseh obravnavanih ustanovah delovnega prava vidimo, da je stroga delitev v resnici nemogoča.

V tem delu je pisec začrtal tudi mednarodno javno in zasebno delovno pravo.

Šesti del podaja sistem delovnega prava. Naš pravni red utemeljuje delitev na zasebno in javno delovno pravo, toda taka razvrstitev ne more biti posrečena. Lahko ga delimo po subjektih na individualno in kolektivno delovno pravo. Možna je tudi razvrstitev po genetičnem vidiku: sklenitev službene pogodbe, službeno razmerje, prenehanje službenega razmerja ter nasledki. Po osnovi se deli na: delovno pogodbeno pravo, kolektivno delovno pravo, delovnopravne spore, zaščito, zavarovanje in delovnopravno upravo.

»Pričujoči sistem izhaja s stališča, da je težišče veljavnega delovnega prava še vedno v posameznem delovnem razmerju. Razprava o njem spada v posební del delovnega prava... Splošni del pa naj obravnava pravne vire, subjekte ter ureditve delovnega prava... Delitev v javno in zasebno delovno pravo je treba upoštevati, vendar ne more biti osnova za sistem.«

Končno nam je avtor podal pregled domačega in tujega slovstva, ki mora služiti kot »kazipot za podrobnejše proučevanje«. Domače slovstvo je zbrano v celoti.

K podrobni analizi posameznih pojmov se še povrnemo.

Le uredništvo. Zbog nestajice prostora morali smo, na žalost, izostaviti do idućeg broja prikaz knjige »Osnovi današnje Jugoslavije« od Dra. Mija Radoševića. Ipak, i danas već upozorujemo naše čitaoce na to odlično delo.

3. g. docent dr. S. Bajič: Sodobna socialna gibanja;
4. g. dr. B. Vrčon: Naše manjšine;
5. g. ing. J. Rus: Politika in akademska kulturna društva;
6. g. France Artnak: Naši visokošolski kulturni in socialni problemi.

Prepričani smo, da bo ta novinski tečaj dosegel popoln uspeh, saj jamčijo imena predavateljev za točna in zanimiva izvajanja.

SVETOVNO AKADEMSKO SMUČARSKO PRVENSTVO

se bo vršilo od 1. do 7. februarja v Zell am See v Avstriji. Tekme se vršijo pod firmo C. I. E. Organizirajo jih avstrijski akademiki. Ob tej priliki moramo gratirati pretiravanju, ki so sploh v modi v zadnjem času in ki bodo tudi ob tej

priliki prav evidentna. Tekma v smuku se bo vršila na 7 km dolgi progi z višinsko diferenco celih 1000 m in prireditelji sami opozarjajo, da je »precej strma«. Tudi skakalo se bo na ogromni skakalnici, ki ima kritično točko pri 75 m, na njej je pa dosežen rekord 85 m. Dvomimo, da so to primerne zahteve, ki jih postavljajo prireditelji od tekmovalcev akademikov (ne morda profesionalistov). Na zadnjih akademskih tekmah za svetovno prvenstvo l. 1935. v St. Moritzu, kjer je našo državo z vsem uspehom zastopala JASO, so se švicarji zadovoljili s štiri in pol km dolgo progo v smuku ter skoki na 60 m skakalnici in vendar so beležili ob priliki skokov dve težji poškodbi. Kakšna bo pa bilanca v Zell am See?

—ko

Ob šestdesetletnici Nike Zupaniča

Na narodni praznik Zedinjenja je slavil brez hrupa šestdesetletnico svojega življenja doktor Niko Zupanič, ki je že v svoji rani mladosti vneto služil jugoslovski misli ter ji ostal zvest skozi vse življenje do današnjega dne.

Rodil se je v Gribljah ob Kolpi v Beli Kraljini. Po maturi, ki jo je položil na gimnaziji v Novem mestu, je odšel na dunajsko vseučilišče in se vpisal na filozofsko fakulteto, kjer se je posvetil predvsem študiju zgodovine in l. 1903. si je na podlagi disertacije »Prihod Slovanov na jug« pridobil doktorat filozofije. Po končanem vseučiliškem študiju pa je izpopolnjeval svoje znanje še v Švici in Nemčiji.

Ze na srednji šoli sta bila Zupaniču najljubša predmeta zgodovina in zemljepis, ki sta ga navdušila za jugoslovansko idejo, katere se je oprijel z vsemi silami svoje mlade duše. Povsod se je odločno za njo zavzemal; vsakega, ki je prišel z njim v stik, je za njo navduševal, kajti Zupaniča je z dogmatično gotovostjo prevzelo prepričanje, da se more Slovanstvo rešiti samo potom Jugoslovenstva in nikakor drugače! Zato je bilo tem večje njegovo razočaranje, ko je prišel na dunajsko univerzo in tam našel svoje tovariše akademike v topelem položaju političnega mrtvila. Celo ona mala peščica idealistov, ki se je dvigala nad povprečno indolenco, se je samo akademsko ogrevala za nekakšno imaginarno in romantično Slovanstvo, kar je bil samo še medel odsev zatemnelega Gajevega ilirizma in Strossmayerjevega Jugoslovenstva. Toda Zupanič je šel v svojem spoznanju še globlje in na dnu zgodovinsko-geografske analize je našel konkretno osnovno točko — Srbijo, Pijemont Jugoslovenstva, prvo etapo do edinstvenega Slovanstva.

Z ekzaktno logiko je Zupanič iz zgodovinskega razvoja in zemljepisnega položaja deduciral politično resnico, da je Srbija predistinjirana za matico ali bolje: za kristalizacijsko jedro Jugoslovenstva. S tem svojim spoznanjem se je Zupanič spustil v vrvenje dunajskega visokošolskega življenja. V dobri od 1899 do 1904 ni bilo na Dunaju slovenske, hrvatske, srbske ali bolgarske prireditve, ki je Zupanič v imenu Slovencev ne bi bil posetil ter tako izrazil priliko, da nayoče navduši za svoje jugoslovansko prepričanje, za katero je vršil propagando s peresom in živo besedo. Oprezno in previdno, zato pa s tem večjo doslednostjo je širil jugoslovansko misel v reviji »Jug«, ki jo je l. 1901. izdal na Dunaju Fran Dergane. Njegov jugoslovanski program je vzbudil v dunajskih nacionalnih krogih tako pozornost, da so počeli njegovi tovariši Zupaniča v blagohotni šali nazivati »Niko, car balkanski«. Globina in iskrenost njegove jugoslovanske ideologije nas najbolj navdaja z občudovanjem radi svoje paradoksalnosti, kar po logiki tedanjih razmer ni imelo prav nobene realne osnove.

V Srbiji je v prvih letih XX. stoletja vladal dezolaten položaj; vse sile Srbstva je absorbirala borba s poslednjimi Obrenoviči tako, da so morali Srbi zanemarjati celo življenjska zunanje-politična vprašanja, kakor vprašanje Macedonije in vprašanje Jugoslovenstva. Pa tudi zunanji prijatelji, ki bi pripravili miselnost evropskih diplomatov v duhu srbskih interesov ali vsaj v duhu simpatije za srbski narod, niso imeli. Kdo bi bil takrat mogel na zunaj in na znotraj zanemarjeni in ponižani Srbiji pripisati resnejšo zgodovinsko misljo? Pa vendar je moč jugoslovanske ideje premagala v Zupaniču vse realne in opravičene pred-

sodke, kajti tudi on je pričakoval boljše bodočnost Jugoslovenstva samo preko Obrenovičevega groba.

Ze po treh letih doslednega in neumornega dela so se pokazali prvi realni sadovi na jugoslovanskem polju. L. 1903. se je na izpraznjeni srbski prestol vračal iz Švice preko Dunaja novi srbski kralj Peter Karađorđević. Zedinjena jugoslovanska omladina ga je na dunajskem peronu pozdravila z »Živel jugoslovanski kralj!« Najprej je bilo mišljeno, da ga pozdravijo samo Srbi, toda po zaslugi Zupaničeve nepopustljivosti je prišlo do tega, da so ga pozdravili v imenu vseh Jugoslovenov kot jugoslovanskega kralja.

Zupaničev idealni jugoslovanski načrt se je z dunajsko manifestacijo izpolnil samo do polovice. Mlade duše so bile pridobljene, toda z jugoslovansko ideologijo je bilo treba spoznati tudi široki svet, evropsko javno mnenje in evropsko diplomacijo. Radi tega je Zupanič že v začetku leta 1903. napisal pod psevdonimom K. Gerzin z jugoslovansko idejo prežeto nemško knjigo »Macedonien und das türkische Problem«, bogato opremljeno z originalno statistiko. Srbi so bili v njej prikazani v tako simpatični luči in njihove upravičene težnje so bile podprte s tako prepričevalnimi argumenti, da je ves politični svet spoznal v Srbiji ono silo, oni Pijemont, ki bo ob prvi evropski konflagraciji osvobodil in zedinil Jugoslovene.

V tej knjigi se je Zupanič postavil na stališče, da so Slovenci, Hrvati, Srbi in Bolgari ena narodna in jezikovna celota, v kateri posamezna narečja organsko prehajajo drug v drugega in to tako neopazno, da se ne ve, kje končuje prvo in se pričinja drugo. Radi tega je za Zupaniča jezikovno vprašanje v Macedoniji manj važno. Macedonsko vprašanje je treba rešiti tako, da pride Jugoslovenstvo v fazo življenjske moči in ne na mrtvo točko, kamor bi prišli, če bi se zedinjevali v znamenju bolgarstva ali slovenstva. Slovenci in Bolgari namreč žive na periferiji jugoslovanskega ozemlja ter so procentualno (Bolgarov je 18 %, Slovencev pa 4 %) zelo maloštevilni. Srbi in Hrvati pa tvorijo ogromno večino (78 %) celokupnega Jugoslovenstva in, kar je glavno, oni prebivajo v sredi med Slovenci in Bolgari ter so radi tega ustvarjeni, da organsko spajajo Slovence in Bolgare; srbsko-hrvatski jezik pa mora izpolniti zgodovinsko vlogo srednje-italijanske toskanščine.

L. 1907. se je naselil v Beogradu, kjer je dobil skromno službo v tamkajšnjem narodnem muzeju kajti v ožji domovini mu službe niso hoteli dati. Čeprav mu med brati Srbi v materialnem oziru niso ravno cvetele rožice, se je v Beogradu z vso vnemo oprijel znanstvenega in nacionalnega dela. Njegova nesebičnost in iskrenost jugoslovanske misli sta ga dvigali in nosili preko materialnih in socialnih žrtev. V tem času je tudi mnogo potoval in na teh potovanjih je tudi zbiral gradivo za svoja poznejša znanstvena dela, ki so zbudila med učnjaki veliko pozornost, saj je obogatil znanost s celo vrsto originalnimi, deloma v novejši dobi splošno priznanimi teorijami in idejami. V prvi vrsti se je Zupanič bavil in se še bavi z zgodovino in etnologijo. Delo na tem področju pa ga je vedlo tudi na polje prazgodovinske arheologije, paleontologije, antropologije in zemljepisa, od časa do časa pa tudi na polje bizantologije in kavkazologije.

Po prvi balkanski vojni je odšel v sporazumu s srbsko vlado na Dunaj, kjer je z Masarykovo

pomočjo izdal knjigo »Altserbien und die albanesische Frage«, v kateri se je zavzemal za srbske težnje v Macedoniji ter kosovski in prizrenski oblasti. Da bi dobila Srbija izhod na morje, je predlagal delitev Albanije: severni del z Dračem naj bi dobila Srbija, južni pa Grčija.

Svetovna vojna ga je odvedla daleč proč od domovine in mirnega znanstvenega dela. Kmalu po izbruhu svetovne vojne je tudi izvršil svoje glavno politično delo za Slovence. Po njegovi zaslugi je dne 7. decembra 1914 izjavila srbska vlada v svojem proglasu pred narodno skupščino v Nišu, da se Srbija bori za osvobodjenje in zedinjenje vseh Srbov, Hrvatov in Slovencev. Veličina tega dogodka je v tem, ker vsi prejšnji proglasi, v katerih je bil očrtan vojni cilj Srbije, Slovenci niso bili omenjeni. Obenem pa je s tem bila dana avstrijskim Jugoslovenom tudi legitimacija za poznejše delo v Jugoslovanskem odboru.

Ko je končal v Nišu svoje zgodovinsko delo, je Zupanič odpotoval v Rim, kjer je z nekaterimi Hrvati in Srbi iz Avstro-Ogrske s Trumbićem na čelu kot edini Slovenec sodeloval pri ustanavljanju Jugoslovanskega odbora, s katerim se je pozneje tudi preselil v London, kjer je s svojim obširnimi znanjem mnogo koristil jugoslovanski stvari. L. 1916. se je mudil pol leta v Ameriki, kjer je med našimi izseljenci širil program Jugoslovanskega odbora ter zbiral dobrovoljce.

Po našem osvobodjenju je sodeloval na mirovni konferenci v Parizu kot član jugoslovanske delegacije. Kot tak je rešil za Jugoslavijo blejski kot, ki so ga zahtevali Italijani, s tem, da je za stvar pridobil svojega ameriškega znanca in pobratima Mihajla Pupina, ki se je potem zavzel za Bled pri Wilsonu. Od decembra 1922 do maja 1923 je bil edini slovenski minister v Pašičevi vladi, l. 1924. pa je postal direktor ljubljanskega etnografskega muzeja, kar je še danes. Kot tak je razvil široko znanstveno in knjižno delavnost. Redno ga vabijo na mednarodne zgodovinske, bizantološke in druge znanstvene kongrese, na katerih tudi predava o svojih znanstvenih dognanjih. Za službo na znanstvenem polju je bil imenovan za člana mnogih znanstvenih društev doma in v tujini.

Jugoslovanski misli je ostal Zupanič dosledno zvest od svojih mladih nog do danes in ni klonil niti v najtežjih trenutkih. Trdno veruje v lepšo slovansko bodočnost ter v ustanovitev demokratične vseslovanske federacije, ki bo garancija za svoboden razvoj vsakega slovanskega naroda. Trdno je prepričan, da so edino Slovani sposobni rešiti svet v socialnem pogledu, kakor tudi, da edino slovanska misel zagotavlja naš obstanek in varuje našo težko pridobljeno svobodo.

Vztrajnemu jugoslovanskemu nacionalnemu in kulturnemu delavcu, nezlomljivemu idealistu dr. Niko Zupaniču, želimo ob njegovi šestdesetletnici, da bi nam ga Usoda ohranila še dolgo vrsto let, nam v slavo, Jugoslovenstvu in Slovanstvu pa v ponos!

Za zgradbo kemičnega instituta

Zastopniki tiska so si ogledali laboratorije

Edinstvena po svoji siromašnosti je brez dvoma Univerza kralja Aleksandra I. v Ljubljani. Vse dolgoletne borbe študentov in profesorjev ne samo za obstoj in neokrnjenost univerze ampak tudi za njeno izpopolnitev so skoraj brez uspešne. V najobupnejšem položaju se nahaja kemični institut, ki si je že v prvih letih obstoja univerze za silo uredil svoje prostore v kletnih hodnikih realnega poslopja. Kranjska hranilnica (sedaj Hranilnica Dravske banovine) je namreč letos odbila prošnjo za znižanje letne najemnine, ki znaša 96.000 dinarjev in s tem pospešila skorajšnjo propast tega instituta.

Zastopniki ljubljanskega tiska so se odzvali povabilu študentov in profesorjev instituta s predstojnikom rektorjem dr. Samcem ter si ogledali razmere na katere so navezani naši kemiki. Bedno životarjenje tega instituta radi nemogočih prostorov in prenikljivih kreditov (krediti sistematično padajo od leta do leta, tako da so padli od 500.000 Din v prvih letih do danes na 116.000 Din) gotovo ni moglo in ne more nuditi naj-

nujnejših možnosti za nadaljnje uspešno delo. Najbolj žalostno poleg miloščine, ki jo prejema institut pod imenom kredit je še to, da mnogo stroškov nosijo študentje sami. Sami morajo nabavljati vse potrebne kemikalije, sami morajo založiti kavcijo za vse morebitne poškodbe aparatov, katerih skrbno čuvanje pa je radi pretesnih prostorov nemogoče.

Ne bomo se spuščali v podrobnosti. Ugotoviti moramo le dejstvo, da se v takih razmerah ne more več delati in da je edina in definitivna rešitev tega vprašanja nova zgradba. Želimo le, da si ogledajo te zavite in vlažne hodnike vsi oni, ki jim je napredek na srečo, vsi oni, ki so dolžni skrbeti za ta napredek in prepričani smo, da ne bo človeka, ki bi se drznil izjaviti, da se naj še malo potrpi.

Po skrbnem ogledu vseh prostorov je sprejel zastopnike tiska g. rektor dr. Samec, se zahvalil za pozornost z željo, da podpro »stremenje in nujnost čimprej šnje zgraditve lastne zgradbe. G. rektor je dejal: »Vse kar se vidi je slabo, ne vidijo se pa dobre strani, ne vidi se potrpeljiva vztrajnost dijakov, ki z občudovanja vredno intenzivnostjo premagujejo obupne razmere in končujejo svoje študije z lepimi uspehi!« G. rektor, ki se je pred dnevi mudil v Beogradu in obrazložil potrebo po zgraditvi kemičnega instituta, je dobil zagotovilo, da se bo akcija podprla. Sprejeti je treba le amandman 212.000 Din kot letno anuiteto in če računamo po višini sedanje najemnine, bi bila investicija izplačana že v 15 letih.

Naloga ministrstva je, da si to idejo usvoji, vsi merodajni činitelji pa so dolžni predlog g. rektorja podpreti in zagotoviti ljubljanski univerzi vsaj najnужnejše potrebe.

MIMOGREDE

TAKO SE DELA!

»Vreme« od 13. decembra t. l. javlja, da so nekateri naidebudni omladinci v Zagrebu osnovali klub, kateremu je naloga, »da očuva kult bivšega kralja Eduarda, čiji gest smatraju da je doprineo mirnom rešenju in stišavanju strasti nesamo v Angleskoj nego i u čitavom svetu«.

V zvezi s tem predlagamo, da se misli Simpson predloži za Nobelovo nagrado za mir.

PRED ZAKONOM SO VSI ENAKI

Kakor smo že nedavno objavili, nočejo naše oblasti priznati v pokojninsko dobo mnogim učiteljem onih let, ki so jih pred vojno odslužili na šolah CMD. Izvedeli smo, da se dogaja isto onim učiteljem, ki so službovali na šolah, ki jih je v Vojvodini vzdrževala srbska pravoslavna cerkev v Madžarski. Ta primer nam zopet prepričevalno dokazuje enakost vseh državljanov pred zakonom in mi to, naravno, toplo pozdravljamo. Prav tako je naša dolžnost, da pozdravimo tudi to, da se učiteljem, ki so delovali na madžarskih državnih šolah v Vojvodini, priznavajo vsa službena leta.

POPRAVEK

Z ozirom na notico »Čudna dogodivščina« v 5. številki »Naše misli« z dne 1. decembra t. l. se nam zdi potrebno ugotoviti, da nam je zmanjkalo knjig, razstavljenih na razstavi Českoslovaške knjige v Trgovskem domu samo 7 knjig (2 otroški, 1 leposlovna, 4 znanstvene knjižice) v skupni vrednosti Din 150.—, ki z omenjenim poročilom v »1551« nimajo nobene zveze. Spričo velikega števila razstavljenih knjig (kakih 2.500 v skupni vrednosti nad 60 tisoč dinarjev), ki so bile čisto prosto razstavljene, je število izgubljenih knjig res minimalno in nam priča o visoki morali našega občinstva.

Akademski odsek J.-č. lige v Ljubljani.

KATOLIŠKI AKADEMIKI HOČEJO SE EN DOM

Kljub temu, da stoji že skoraj v vsaki ljubljanski ulici po ena katoliška mladinska ustanova, smo čitali v »Slovenec« poziv katoliških akademikov na njih javnost, naj jih podpre v prizadevanju, da si postavijo nov visokošolski dom, v katerem naj bi našlo zatočišče do 300 slušateljev.

Priporočamo nacionalni javnosti v posnemanje!